

ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ЩОДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

© Бешлей О.Н., 2011

Підприємництво є одним із видів сфери діяльності людини, що дає значний поштовх до розвитку економіки. Пройшовши довгий історичний шлях становлення, в ньому сформовані думки та погляди вчених, представників різних економічних шкіл та течій, які сформували велику кількість визначень теорії підприємництва, початок яких сягає періоду середньовіччя. Саме в цю епоху з'являється меркантилізм, що вніс великі зміни в економіку, перетворивши господарську систему з натурально-феодальної у ринково-підприємницькі відносини.

Теорія меркантилізму проіснувала досить довгий час, поки не зазнала критики з боку вчених серед яких були англійський економіст, банкір Р. Кантільйон та філософ Д. Г'юм. Пізніше, Р. Кантільйон став першим хто ввів у науковий обіг поняття підприємця. Він «визначав підприємця як людину, яка за певну ціну купує засоби виробництва, щоб виробити продукцію і продати її з метою отримання прибутку, і яка, зазнаючи необхідних витрат, не знає наперед, за якими цінами вона зможе реалізувати свою продукцію» [1]. Тобто, на думку автора, підприємець – це суб'єкт, діяльність якого тісно пов'язана з ризиком.

Наступним вченим, що вивчав теорію підприємництва є представник класичної політичної економії, англійський економіст А. Сміт. Використовуючи принцип терміну «laissez faire» («природний порядок»), який ввели фізіократи, вчений обґрунтував економічну політику держави, що являла собою модель вільного підприємництва. «Підприємець, за висловом А.Сміта, є власником, який іде на економічний ризик заради реалізації певної комерційної ідеї та отримання прибутку. Підприємець планує, організовує виробництво та розпоряджається його результатами» [2, с.32]. В цей період основна характеристика підприємництва спрямовується не лише на ризикованості діяльності, а й на отриманні доходу від дій підприємців.

Більш сучасне бачення поняття підприємництва, було започатковане економістом Й. А. Шумпетером. Запорукою успіху в його теорії є впровадження нововведень. Саме інновації необхідно вводити у виробництво щоб уникнути рутинності процесу, який не дозволяє передбачати майбутнє. Інноватором в цій системі, вчений бачить підприємця, але ним може виступати не тільки одна особа, а й декілька, тим самим автор порушив погляди попередніх науковців.

Дослідник говорив, що «підприємцями (internehmer) ми називаємо господарських суб'єктів, функцією яких є якраз виконання нових комбінацій і які є його активним елементом» [3, с.169]. До таких комбінацій вчений відніс не лише виготовлення нового блага для споживачів, а й нові методи його виробництва, сировину яка до того ще не використовувалась, освоєння нових ринків збуту та проведення реорганізації по зміні становища на ринку.

Еволюція підприємництва продовжилась у вченнях неолібералістів, яскравим представником яких став дослідник неоавстрійської школи Л. фон Мізес. Науковець вважав, що «підприємець – це завжди спекулянт. Це людина, яка має справу з невизначеними обставинами майбутнього. Успіх підприємця чи невдача залежать від точності передбачування невизначених подій. Якщо він не зможе зрозуміти, чого слід очікувати, то він приречений. Єдиним джерелом, з якого виникає підприємницький дохід, є його здатність краще, ніж інші, прогнозувати майбутній попит споживачів» [4, с. 274]. Такі основні поняття вбачав дослідник у діяльності підприємця та заклав фундамент для вивчення теорії підприємництва свої учням.

Значний інтерес викликає теорія підприємництва описана П. Друкером та С. Самуельсоном, що розкриває сучасні погляди дослідників на підприємницьку діяльність. П.Ф.Друкер вважав: «нововведення є особливим інструментом підприємців, засобом, за допомогою якого вони і використовують зміни як сприятливу можливість для здійснення своїх задумів у сфері бізнесу та послуг...У завдання підприємців входить цілеспрямований пошук джерел нововведень, а також змін та їх ознак, що вказують на можливість досягнення успіху» [5, с.48].

А вчений П. Самуельсон у своїх працях про підприємництво особливу увагу приділяв соціальній справедливості. Дослідник вважав, що країна не може гордитись своєю економікою в той час, коли діяльність підприємців не враховує соціальні потреби її працівників та не створює для них рівні умови у вирішенні соціальних проблем.

Вивченню підприємництва приділялась велика увага зі сторони багатьох вчених, тому існує безліч тлумачень даного поняття. Однак, остаточне твердження до кінця не визначене, чим спонукає дослідників й надалі працювати над теорією підприємництва.

Серед багатьох науковців вагоме місце посідають і економісти нашої держави, які вивчали генезис підприємництва, що ґрунтується на досвіді закордонних вчених з використанням вітчизняних економічних досліджень та врахуванням законодавчої бази нашої країни. Визначення дослідників, які поширюються в економічній та юридичній літературі суттєво відрізняються, «у деяких науковців на перший план при визначенні поняття «підприємництво» виходить прагнення отримати прибуток (В.Бобров, А.Крутик, А. Піменова); у інших інноваційний та нестандартний підхід до вирішення справ (С.Дзюбик, О.Ривак, В.Мединський, Л.Шаршукова); у третіх ризиковий характер підприємницької діяльності (В.Мельничук, В.Онищенко)» [6].

Протягом останніх років в Україні було опубліковано низку робіт, в яких аналізуються конкретні проблеми розвитку підприємництва, а саме: історичні аспекти формування національного підприємництва (С.Злупко, О.Кузьмін), особливості становлення та розвитку малих підприємств в Україні (Н.Беренда, В.Бородюк, М.Долішній, С.Реверчук), функції, види підприємницької діяльності та методи підвищення ефективності функціонування малих форм господарювання (З.Варналій, З.Герасимчук, С.Дзюбик) фінансове обслуговування підприємницької діяльності (Ю.Буряк, М. Крупка).

Хоч в законодавчій базі України є і конкретне визначення терміну «підприємництво», більшість вчених не погоджуються з таким баченням, адже вважають його таким, що не повністю розкриває дане поняття. Саме тому, кожен з українських науковців, які розглядали теорію підприємництва, пропонують свої визначення терміну. Проте, на сьогоднішній день ця теорія все ще залишається не сформульованою до кінця, що дає можливість наступним дослідникам й надалі вивчати феномен підприємництва та розглядати його через призму різних наук.

1. Гребенюк В.В. Про необхідність розвитку малого підприємництва як особливого сектору економіки України / Гребенюк В.В. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rv.ua/metods/asp/v39ek.html. 2. Варналій З.С. Основи підприємництва: Навч. посіб. / Варналій З.С.– К.: Знання-Прес, 2006. – 3-тє вид., випр. доп. – 350с. 3. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. /Шумпетер Й. – М.: Прогресс, 1982. – 453с. 4. Мизес Л. Человеческая деятельность: Трактат по политической теории. / Мизес Л. – М.: ОАО НПО Экономика, 2000. – 670с. 5. Кредісов В.А. Підприємництво – вирішальний фактор розвитку країн з перехідною економікою: монографія. / Кредісов В.А. – К.: Знання України, 2003. – 327с. 6. Лазур П.Ю. Історична еволюція феномена підприємництва та його науково-економічні інтерпретації / Лазур П.Ю. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltnu/16_6/285_Lazur_16_6.pdf